

Ahmednagar Jilha Maratha Vidya Prasarak Samaj's

New Arts, Commerce and Science College, Shevgaon

INTERNAL QUALITY ASSURANCE CELL

CRITERION-3 Research, Innovations and Extension

Number of books, chapters and papers published.

2018-19

Ahmednagar Jilha Maratha Vidya Prasarak Samaj's,
New Arts, Commerce & Science College, Shevgaon
Dist- Ahmednagar 414 502

- NAAC Re accredited A Grade College * Best Rural College Award 2012 By SPPU
- E-Mail: principal@nacscs.ac.in * Website: www.nacscs.ac.in

ID No: PU/AN/ASC/20/(1978)
U.G.C. New Delhi 2(F) Inclusion
Letter No: F-8-87/81(CPP) 21 Aug. 1991
U.G.C. New Delhi 12 (B) Inclusion
Letter No: F-8-17/95(CPP-1) 17 Oct. 1997
Phone No 02429-222593 (F) 221267

Senior College Code No. 123
HTESevaarth Code No. 06220100151
A.I.S.H.E Code No. C- 41346
Junior College Code No. J.12.12.004
Shalarth Code No. 05540100168
U Dise Code No. 27261109041

Dr. P.R. Kunde
I/C Principal
M.A Ph.D, M.Phil
Mobile No 9552554284

3.3.2 -Number of books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during the years 2018-19.

TABLE OF CONTENTS

Sr. No.	Particulars	Page Number
1	Issues in Postcolonial Indian English Literature	3-5
2	मराठी कादंबरी स्वरूप व रचनाबंध	6-11
3	Issues in Postcolonial Indian English Literature	12-14

PRINCIPAL
New Arts Commerce & Science College
Shevgaon, Dist. Ahmednagar

Identity, Immigration and Cultural Conflict in Chitra Banerjee's "Clothes"

Prof. Ramdas Bhaurao Korde
Department of English
New Arts Commerce and Science
College, Shevgaon
Email- ramsbkorde@gmail.com

Abstract:

The post colonialism is renowned term in English literature and criticism. It studies social, cultural, and political issues. The post-colonial literature deals with a literature written at British territories such as Asian and African countries. The post colonialism broadly deals with the themes like cultural conflict, hybridity, race, gender, nationalism, existentialism, ethnicity and human identity. This movement originated mid-20th century. There are notable critic and their text Franz Fanon's 'The Wretched of the Earth' (1963), 'Black skins and White Masks' (1967), Edward Said's 'Orientalism' (1978), Albert Memmi's 'The Coloniser and the Colonised' (1965) etc. In India many writer also has written literary work on the themes deals with post-colonial literature. The authors like Salman Rushdie, Jhumpa lahire, Anita Desai, Meena Alexander, Amitav Ghosh, and Chitra Banerjee 'Devkaruni' are some of them. This article deals with varies issues of postcolonial literature raised by Chitra Banerjee Divakaruni's short story collection 'The Arranged Marriage'. The present paper focused on certain aspects like human identity, cultural contrast between East and West and struggle for existence. It can be considered as various Indian traditions become the barriers in women's life. This article searches those aspects where women have to create their own space for facing this society. She is one of prominent part of the society. She would not consider as the second sex. If she got the chance to prove her potential she can become the power. So society should break that iron chain for letting her to walk. It is not the time to clip her wings but let her fly. So literature also plays a vital role to bring positive changes in the society.

Key Words: Emigration, Cultural conflict, Existentialism, Human Identity, Domesticity etc.

Introduction:

Chitra Banerjee Divakaruni is An Indian born notable author in Indian English literature. She is famous for fiction and poetry. Her collection of poetry like *Candle: Poem about Women from India, Pakistan and Bangladesh*. (1991), *Leaving Yuba City* (1997) and *Arrange Marriage* (1994) is a collection of eleven short stories. The text deals with the post-colonial themes and immigration fiction because all these stories are related to women who narrate their experience at new world. Chitra Banerjee is also well-known Indian feminist writer. She raised the issue of male domination culture, cultural differences and existence of women, Women does not have such freedom to express themselves freely. The first story 'Bats.' deals with the harassment of narrator's mother, where she bears lot, author shoes an ideology of women in India husband is like a god (*Pati-Parmeshwar*). 'Clothes' is about an immigrant experience as well as the life of new world. Narrator of the story tries to follow the western culture where she forgot her cultural roots. 'Ultrasound' is related to female identity and idea of motherhood. It is also deals with women struggle, fights against laws, female existence in the society. 'Silver

Pavements, Golden Roofs' deals with homelessness man and woman relationship as well as an immigrant experience. *'The world love'* is related to the issue of how mother images persist in the life of the girl after marriage? *'The perfect life'* is an interesting story deals with the perfection of women's life as being mother. She thinks having a child is a perfect and happy life. *'The maid servant story'* is a long story and good example of man -woman relationship. *The Disappearance'* is about the disappearance of woman here reader come to know that her husband's abusive behaviour towards his wife is the reason of her disappearance, *'Doors'* deals with the issue of marriage, personal relationship and cross –cultural crisis. *'Affair'* the story is written about two friends where author tells us about the ex-relationship. Finally *'Meeting Mrinal'* is an argument on domesticity and female freedom or space.

Themes in 'Clothes':

The story is fine example of post-colonial literature. The story is the realistic picture of women identity, her struggle for existence in the society. Clothes in the story used as symbolically. It is the real mark of the civilised society. It is true that man is a social animal who lives the life according to the social frame. He also bring the changes according to time and place. Here clothes used as cultural changes made by female protagonist Sumita. She is the central character in the story. The story deals with the concept an identity, an immigration and cultural conflict.

Various issues in the story:

Identity:

Sumita is an Indian born girl who spent her childhood like a free bird. It is considered as a typical young Indian girl who have dream of marriage. She leaves known for unknown. She has to play various roles like daughter, sister, mother or wife. Every time she changes her identity. As per Indian tradition woman is known as the wife of someone. It can be a real identity. It believes that husband is like a god (*Pati Parmeshwar*). She also dreams like a life partner who is handsome and economically well settled. She thinks about American dream how personal appearance and behaviour would be change when she would migrate in America? She tries to become a modern woman, dreams for taking education, wearing fancy clothes, travelling funny spot but accidentally her husband shot by someone. Her joyful life converts into tragic life. Colourful clothes changes into white. So become alone in that new world. Her decision of not leaving an America was adventures. She thinks about new world. She was ready to face new world because she forgot the rigid tradition. She criticises that *'All over India at this very moment widows in white saris are bowing their veiled heads serving tea to in laws. Doves with cut-off wings'*. She disapprove the social norms. She decides to struggle and face the new world. There was internal conflict in her mind. she would be able to make her own status or not? After the death of her husband.

Immigration:

An immigration is concept deals with a person who leaves his native place and migrate another country. In this story the female character leaves her place with her husband for bring the dreams in the reality. She tries to acquire American culture. For became the part of modern society she starts her journey after the death of her husband. She was so eager to migrate to America. She dreams about the handsome prince. Author described as *'And she married the handsome prince who took her to his kingdom beyond the seven seas'* her dream of immigration.

Cultural contrast:

There is a cultural diversity in eastern and western countries like India and America. In India the marriage matrimony have traditional base. There is male domination culture therefore only men have the right to choose the life partner where as women do not have such right. At the beginning of the story she depicts the incident of bride viewing. It is absolutely differs from western culture where there is a freedom of taking own decision about marriage. There is a cultural diversity in wearing clothes. India women wears traditional saris and Americans uses modern and fashionable clothes. It is a great example of modernity in their thinking.

Another prominent thing is that marriage is a true loving relationship. According to Indian culture the relation for upcoming seven ages. This is not a contract marriage like western countries. After the death of husband woman has live widow life. In India there is tradition of wearing white sari. Breaking the bangle and cutting the hair but she refused such rigid tradition. The ideology of faith in god is different. The Indian connect the idea of god to their business, where she gives an example of the name of store. In America she does not find the names of god for store.

Conclusion:

It is true that various rigid traditions for women should follows while living in India but when she would get exposure and space in her personal life, she would become able to survive on in new world. Chitra Banerjee raised the issue very emotionally. She depicted the female characters in this short story collection very closely. So, it needs to reform the ideology, to bring positive changes in the society.

Bibliography:

1. Banerjee, Chitra. '*Arrange Marriage*'. London: Black Swan Publication. 1997. Print.
2. Abrams, M H. and Harpham, G.G. '*A Glossary of Literary Terms*'. Delhi: Cengage Learnig India Pvt Ltd. 2012. Print.
3. Nayar, Rana., Syal, Pushpinder, and Kumar, Akshaya. Ed. '*Cultural Studies in India*'. Routledge Publication. 2015. Print.

Special Issue, February- 2019

MAH/MUL/03051/2012
ISSN-2319 9318

International Multilingual Refereed Research Journal

V I D Y A W A R T A®

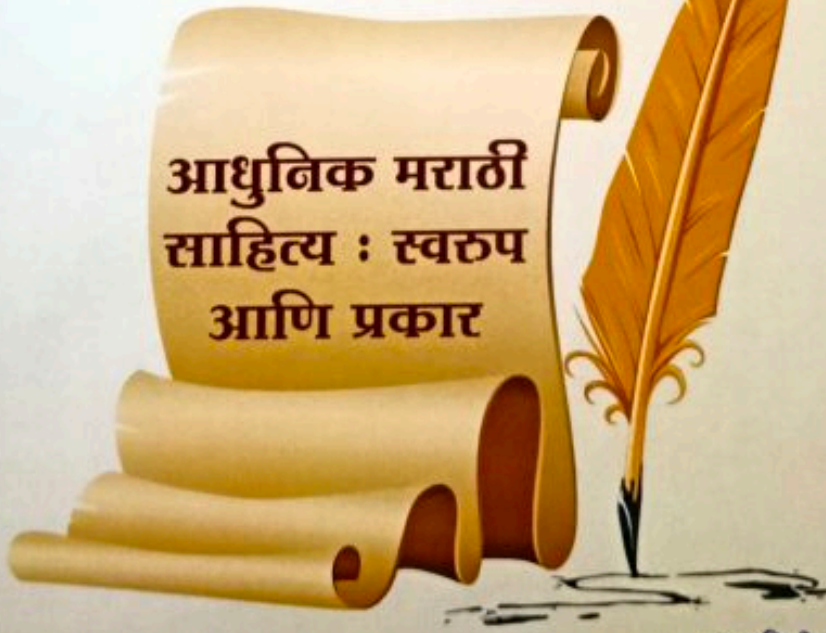
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आणि
जनता शिक्षण प्रसारक मंडळ दहिगाव-ने संचलित

लोकनेते मारुतराव घुले पाटील महाविद्यालय

दहिगाव-ने, ता.शेवगाव, जि.अहमदनगर यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित

राज्यस्तरीय मराठी चर्चाक्षेत्र

आधुनिक मराठी
साहित्य : स्वरूप
आणि प्रकार

* अतिथी संपादक *

प्रा.डॉ.निलेश खरात
प्रा.अमोल गुंड

13) लोककथा आणि आधुनिक कथा प्रा.डॉ.चंद्रकांत प्रभाकर काळे, जि.अ.नगर	49
14) लोकप्रिय साहित्य : संकल्पना व स्वरूप प्रा. डॉ. प्रतिभा शंकर घाग—सोनी, शिक्रापुर	51
15) ग्रामीण कविता व बदलत्या ग्रामजीवनाचे वास्तवदर्शन प्रा. डॉ. द.के. गंधारे, जि. अ.नगर	53
16) नाटक : स्वरूप व संकल्पना नेटके राजेश अविनाश	57
17) आधुनिक मराठी वैचारिक निबंधलेखनाचे स्वरूप व वेगळेपण डॉ. अशोक डोळस, जि. अहमदनगर	60
18) आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : लघुकादंबरी डॉ. महादेव वाळुंज, ता. इंदापूर, जि. पुणे	63
19) मराठी नवकथा : स्वरूप आणि वाटचाल डॉ. सुभाष सदाशिव पुलावळे, जि. नंदुरबार	69
20) आधुनिक मराठी साहित्यातील वैद्यकीय व्यावसायिकांचे आत्मपर लेखन प्रा. अमोल गुंड, जि. अहमदनगर	75
21) मराठी कादंबरी स्वरूप व रचनाबंध डॉ. अनिता सदाशिव आढाव, जि. अहमदनगर	77
22) साहित्य व समकालीन संदर्भ प्रा. डॉ. मधुकर वैकरे, जि. औरंगाबाद	80
23) आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार—' कथा प्रा. डॉ. सुभाष निवृत्ती शेकडे, जि. अहमदनगर	84
24) पारधीसमाजजीवन चित्रित करणारी आत्मकथने प्रा.गवळी राजेंद्र अशोक, जि.अहमदनगर	88
25) आधुनिक मराठी साहित्य : कादंबरी प्रा.सुरेश लक्ष्मण नजन, शेवगाव	90

मराठी कादंबरी स्वरूप व रचनाबंध

डॉ. अनिता सदाशिव आढाव

न्यू आर्टस् कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज शेवगाव,
ता. शेवगाव, जि. अहमदनगर

प्रास्ताविक :-

आधुनिक मराठी साहित्याचे कथा, कविता, नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र, प्रवासवर्णन असे प्रकार विचारात घेतले जातात. तसे घादंबरीड हा दीर्घ कथनपर आधुनिक साहित्यप्रकार आहे. इतर साहित्यप्रकारांच्या तुलनेत कादंबरीचे स्वरूप नक्कीच वेगळे आहे. कादंबरी हा जीवन प्रवाहाबरोबर बदलणारा साहित्यप्रकार आहे. मानवी जीवनाप्रमाणेच कादंबरीचे स्वरूप गुंतागुंतीचे, समिश्र बनले आहे. खरे तर नाटक किंवा कविता या साहित्यप्रकारांप्रमाणे तिला शतकानुशतकाची परंपरा निश्चितच नाही. मात्र आज कादंबरीला एक प्रधान वाङ्मय प्रकार म्हणून लोकप्रियता लाभली आहे. कादंबरीच्या संदर्भात समाज आणि व्यक्ति यांच्यातील घनिष्ट, गुंतागुंतीच्या नात्याचा संबंध आहे. हा संबंधच लेखक कादंबरी निर्माण करताना मांडतो. लेखक कादंबरी निर्माण करतो म्हणजे शब्दाद्वारे कथन करतो. मग या कथनात घटना, पात्र, वातावरण, निवेदन, भाषा अशा घटकांचा समावेश होतो. या घटकांनीच कादंबरीची सरंचना उभी राहते. हे घटक कादंबरीत एकजिनसीपणाने येतात. त्यांचे एकमेकांशी सौंदर्यात्मक नाते तयार झालेले असते. कोणत्याही एका घटकाचा वेगळेपणाने विचार करता येत नाही. खरे तर या सर्व घटकांच्या संयोगातून कादंबरी हा वाङ्मय प्रकार आकाराला येतो. कादंबरी ही समाजाच्या संदर्भात जन्माला आलेली एक सांस्कृतिक निर्मिती असते. त्यामुळे समाजाशी असलेल्या संबंधातून ती अर्थपूर्णता धारण करत असते. यातूनच कादंबरीला स्वरूप मिळत गेले. यातूनच कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप आणि रचनातंत्र समजून घ्यायचे आहे.

कादंबरीची उत्पत्ती :-

कादंबरी हा एक दीर्घ कथानात्मक गद्य साहित्यप्रकार आहे. कादंबरी या शब्दाची उत्पत्ती पहाताना आपणाला पाश्चात्य आणि संस्कृत साहित्याकडे बोट करावे लागते. इंग्रजीतील नॉवेल (Novel)

या शब्दाला मराठीत कादंबरी शब्द वापरला जातो. नॉवेल ही संज्ञा मूळ लॅटिन नॉव्हस (Novus) म्हणजे नावीन्यपूर्ण आणि त्याच्या घादंबरीड (Novella) या इटालियन रुपावरून इंग्रजीत आली. Novel म्हणजेच नावीन्यपूर्ण कथा होय. यामध्ये गद्यमय कथांचा समावेश होतो. इंग्रजीमध्ये पारंपरिक आशयापेक्षा काहीतरी नाविण्यपूर्ण विषय असलेल्या लेखनाला Novel हा शब्द रुढ झाला. मराठीतही अशाच अर्थाने नाविण्यपूर्ण, नवलात्मक कथनाला कादंबरी शब्द रुढ झाला. तसेच संस्कृत साहित्यातीलप बाणभट्टांची कल्पित कथा कादंबरी हिची नायिका घादंबरीड आहे. मराठीतही असे वाङ्मय विशेष आढळलेल्या साहित्याला कादंबरी हे नाव रुढ झाले. कादंबरी शब्दाची उत्पत्ती संस्कृत मधील कदंब पासून झाली. कदंब पासून मद्य किंवा आसव केले जात असे ज्याच्या सेवनामुळे माणसाला धुंदी येत असे याप्रमाणेच एखाद्या माणसाला स्वतःचा विसर पडायला लावणारे, कल्पनेच्या विश्वात घेऊन जाणारे असे लेखन म्हणजे कादंबरी म्हणून ओळखण्यात आले. यावरून कादंबरी हा शब्द संस्कृत मधून मराठीत आला ज्याची कल्पना मात्र परकीय म्हणावी लागेल.

कादंबरीची व्याख्या :-

कादंबरी हा जीवनसमांतर बदलत जाणारा वाङ्मयप्रकार आहे. त्यामुळे निरनिराळ्या कालखंडामध्ये निरनिराळ्या लेखकांच्या हाती कादंबरीचे वेगळे रूप, वेगळे विषय वेगळे तंत्र धारण केले आहे. त्यामुळेच कादंबरीची सर्व समावेशक काटेकोर व्याख्या करणे कठीण आहे तरी देखील काही अभ्यासकांनी कादंबरीच्या विविधांगावर प्रकाश टाकणाऱ्या व्याख्या मांडल्या आहेत. ज्यातून कादंबरीचे स्वरूप समोर येईल.

कादंबरी कशी असावी यासंबंधी मॉरिस झेड श्रोडर या अभ्यासकाने कादंबरीची व्याख्या करताना म्हटले आहे. An adequate definition of the novel would, of course have to be totally comprehensive exhaustive had infallible. It would have to borrow at once from the history of Literature, the study of external form and the study of fictional matter of novels in general.¹ यातून श्रोडर यांनी कादंबरीची संकल्पना, कादंबरीचे गुणधर्म, वेगळेपण नमुद करण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्यांच्या मते कादंबरीची व्याख्या सर्वांना समजणारी व बिनचूक तर असावीच पण तिच्यात वाङ्मयीन इतिहास, बाह्य आकृती व काल्पनिक बाबींचा समावेश असायला हवा.

पाश्चिमात्य अभ्यासकांनी नॉवेल च्या केलेल्या विवेचनावरून मराठीमध्ये कादंबरीच्या काही व्याख्या केल्या आहेत. प्र.वा.बापट

आणि ना.वा.गोडबोले यांनी कादंबरीविषयी म्हटले आहे. सत्यसृष्टीच्या आधारे काल्पनिक प्रतिसृष्टी निर्माण करून, काल्पनिक पात्रांची स्वभावचित्रे व काही अशी तदवल्ंबित जीवित घटना यांचे गोष्टीरूपाने वर्णन करून व कलानंदाची प्राप्ती करवून जीविततील गुंतागुंतीच्या प्रश्नावर प्रकाश टाकणारा गद्य वाङ्मय विभाग म्हणजे कादंबरी होय.^१ मानवी जीवनातील गुंतागुंतीवर प्रकाश टाकण्यासाठी एक कल्पनासृष्टी, काही घटना, काल्पनिक पात्रे यांची गोष्टीरूपाच्या मांडणीतून कलेचा आनंद व्यक्त व्हावा अशीच अपेक्षा या व्याख्येतून केलेली दिसते. श्री.मा.कुलकर्णी कादंबरीविषयी म्हणतात, चकार्यकारण शुंखलाबद्ध अशा कल्पित कथानकाच्याद्वारे मानवी जीवनाचे दर्शन घडविणारी सविस्तर ललितगद्यकथा म्हणजे कादंबरी होय.^२ यावरून कादंबरीचा भावाशय व रचनेचा विचार अतिशय कमी शब्दात पण रेखीवपणे मांडण्याचा प्रयत्न श्री.मा.कुलकर्णी करतात.

कादंबरी हा मराठी गद्यात अधिक लोकप्रिय ठरलेला वाङ्मय प्रकार आहे. खरे तर तिच्या बांधणीत असलेला सैलपणा, प्रदीर्घ कथा आशय आणि परिवर्तनीयता यामुळे अनेकांच्या चर्चेचा प्रकार ठरला आहे. कॅथरीन लिचर म्हणतात, कादंबरी म्हणजे कथनात्मक लिखित गद्याचा ब-यापैकी दीर्घ म्हणता येईल असा लेखकाने निर्मितलेल्या नव्या आणि कल्पित वास्तवात वाचकाला गुंगवून टाकणारा रचनाबंध होय.^३ यावरून कादंबरी हा मानवी जीवनाला कवेत घेणारा, लवचिक, कल्पनारम्य, अद्भूत, संभवनीय असा सर्वसमावेशक वाङ्मयप्रकार आहे असे वाटते.

कादंबरीच्या अनेक अभ्यासकांनी व्याख्या करण्याचा प्रयत्न केला आहे. पण सर्वसमावेशक व्याख्या करणे तसे कठीणच. कारण कादंबरी हा अतिशय व्यामिश्र, बहुपेढी, गुंतागुंतीचा, काही अंशी लवचिक, परिवर्तनीय, विशाल असा वाङ्मयप्रकार आहे. त्यामुळे व्याख्येत बंदिस्त करणे अवघड जाते. मात्र कादंबरी हा साहित्यप्रकार विविध घटकांना व गुणधर्मांना पोटात घेणारा आहे. यावरून कादंबरी म्हणजे प्रदीर्घ लांबीची, भरपूर आवाका असलेली, आशयसूत्राचे अनेक पदर उलगडणारी, गुंतागुंतीची पण काल्पनिक पात्रांच्या आधारे रचलेली, मानवी जीवनाचे दर्शन घडविणारी सविस्तर गद्य कथात्मक वाङ्मयप्रकार होय. मानवी मन जसे-जसे बदलत आहे तसे कादंबरीचा अवकाश, आशय, अवष्कार आणि अनुभवमांडणीही आधुनिक होत चालली आहे. कादंबरीतून मानवी मनाला, विचारदर्शनाला, लालित्याला अधिक महत्त्व आलेले अलिकडे पहायला मिळते.

कादंबरीचा रचना बंध/घटक :-

कादंबरी हा मानवी जीवनप्रवाहाबरोबर प्रवाही असणारा साहित्यप्रकार आहे. त्यातून मानवी जीवनाचे समर्थ व सर्वसमावेशक

दर्शन त्यातून घडवू शकते. मात्र कादंबरीकार जीवनातील काही मोजक्या घटना, प्रसंग निवडून कादंबरीची रचना करत असतो. ही रचना करण्यासाठी लेखकाला कथानक, व्यक्तिरेखा किंवा पात्रे, वातावरण, निवेदन, भाषाशैली या घटकांचा उपयोग होतो. यानाच कादंबरीचे घटक असे म्हणतात. कादंबरीच्या रचनातंत्रानुसार सर्वच घटकांना महत्त्व प्राप्त होते.

१) कथानक :-

कादंबरी हा कथनात्मक वाङ्मय प्रकार असल्यामुळे तिच्यात कथनाला अधिक महत्त्व असते. कादंबरीकाराला जो मजकूर सांगावयाचा आहे तो कथानकाद्वारे मांडत असतो. कादंबरीतून मानवी जीवनाचा, मनाचा त्यासंदर्भात समाजाचा वेध घेऊन चित्रण करण्याचा प्रयत्न केलेला असतो. घक्थाड हा कादंबरीचा प्राण म्हटला तरी चालेल. कादंबरीत मुख्य साधन असते ते म्हणजे कथानक आणि कथानकाला गती देण्याचे काम घटना करत असतात. किंबहुना घटनांची मालिकाच कथनकात गुंफलेली असते. लेखक काही घटनांची मांडणी हेतुप्रधान करतो. त्याला अनुभव असेही म्हणता येते. कादंबरीकार घटना क्रमाने न सांगता त्यातील संगती आणि कार्य कारणभाव लक्षात घेऊन मांडत असतो. १९६० पूर्वीचे कथानक हे धारंभ-मध्य-शेवटडे असे उत्कंठाबंधक करण्याकडे कल असे. मात्र १९६० नंतर कथानकाचे स्थान कमी झालेले पहायला मिळते. सुसंगतीत कथानकाचा लोप झाला असला तरीही विस्कळीत कथानकातून एक कथावस्तू वाचकाच्या मनासमोर तरंगताना दिसते. खरे तर कादंबरीची रचना आणि तिचे यशापयश हे पूर्णपणे कथानकावर अवलंबून असते कथानक प्रवाही ठेवण्यासाठी उत्कंठा, हुरहूर, विस्मय, अनपेक्षितता, कलाटणीतंत्र, रहस्यमयता, उपकथानकाचा वापर अशा विविध तंत्र-मंत्राचा वापर करावा लागतो जेणे करून कादंबरीही वाचकप्रिय होते. यावरून कथानक हे कादंबरीचे मूळ आहे. त्यातूनच कादंबरीचे स्वरूप स्पष्ट होत जाते.

२) व्यक्तिरेखा किंवा पात्रे :-

कादंबरीमध्ये कथानकाइतकेच महत्त्व पात्रांना किंवा व्यक्तिरेखांना असते. कादंबरी हा साहित्य प्रकार समाजजीवनाबरोबर बदलत जाणारा आहे. मात्र समाजाच्या केंद्रस्थानी माणूसच असतो समाजातील माणसा-माणसांच्या संबंधातून कथानक आकार घेत जाते. कादंबरीकाराला समाजात वावरताना आपल्या अवती-भोवती अनेक व्यक्ति भेटतात. अशा व्यक्तित्वाच्या कृती-उक्तीतून त्याला काही अनुभव मिळतात. व्यक्ति-व्यक्तित्वाच्या, स्वभावातून संघर्ष घडतात. यातूनच कादंबरीकार कादंबरीमध्ये अशा व्यक्तिरेखांची किंवा पात्रांची निर्मिती करत असतो. कादंबरीतील पात्रे म्हणजे खरोखरीच्या व्यक्ति नसतात. पण त्या ख-या असल्याचा भास निर्माण होतो. कारण कादंबरीकार

त्या पात्रांना विशिष्ट स्वभाव बहाल करत असतो. एकाच कादंबरीकाराने सर्व पात्रे निर्माण केलेली असल्यामुळे त्यांना विशिष्ट व्यक्तिमत्त्व प्राप्त होते आणि संपूर्ण कादंबरीत ती-ती पात्रे वाचकाच्या मनावर पकड घेतात. डॉ.द.ता.भोसले लिहितात की, प्रत्येक पात्र आपल्या स्वभावानुसार वैशिष्ट्यपूर्ण झालेले असते. अशा पात्रांच्या एखाद्या पात्रांशी संबंध आला की, त्यातून घटनांचे परस्पर संबंध निर्माण होतात. कादंबरीमध्ये काही प्रधान पात्रे, काही गौण पात्रे असतात. ज्यांच्यामुळे कथानकाला गतीमान करण्याचे काम केले जाते. कादंबरीचे कथानक घडण्यासाठी, विकसित होण्यासाठी पात्रे किंवा व्यक्तिरेखा महत्त्वाच्या असतात. कादंबरीकाराच्या विशिष्ट दृष्टीकोनानुसार पात्र कथानक घडवून आणतात. अर्थात पात्राचे आंतररूप, बाह्यरूप दाखविण्याची जबाबदारी कादंबरीकाराने यशस्वीपणे पेलली तर कथानक प्रवाही होण्यास मदतच होते. यावरून रचनातंत्राच्या दृष्टीने पात्रचित्रण किंवा व्यक्तिरेखा हा घटक फार महत्त्वाचा आहे.

३) वातावरण :-

कादंबरीचे कथानक एका विशिष्ट स्थल-कालात घडत असते. हे स्थल-कालच कादंबरीला एक वातावरण देते. कादंबरीतील घटना-प्रसंगांना वास्तवता प्रदान करण्यासाठी विशिष्ट वातावरणाची आवश्यकता असते. कादंबरीतील घटनांची, प्रसंगाची, व्यक्ति स्वभावाची कारणमीमांसा स्पष्ट करण्यासाठी वातावरणाचा उपयोग होतो. कादंबरीमध्ये स्थलनिष्ठ वातावरण व कालनिष्ठ वातावरणाचा समावेश केलेला असतो. स्थलनिष्ठ वातावरणातून भौगोलिक परिस्थिती, भूप्रदेश यांचा समावेश होतो. तसे ग्रामीण, शहरी, निमशहरी यांचाही स्थलनिष्ठ वातावरणात समावेश होतो. कालनिष्ठ वातावरणामध्ये भूत-वर्तमान-भविष्य असा कोणताही काळ विचारात घेतला जातो. याव्यतिरिक्त कादंबरीत सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, धार्मिक घटकांनीच वातावरणाचे स्वरूप प्राप्त होते. कादंबरी कोणत्या पार्श्वभूमीवर घडली हे स्पष्ट करण्यासाठी वातावरण हा घटक अतिशय महत्त्वपूर्ण आहे. कादंबरीतील विशिष्ट परिस्थिती साकार करण्यासाठी, विशिष्ट संस्कृती उभी करण्यासाठी कथानकातील अनुभव सत्ये उलगडण्यासाठी, पात्रांच्या जीवनातील बाबी अर्थपूर्ण करण्यासाठी वातावरण हा घटक महत्त्वाची भूमिका बजावतो. यावरून कादंबरीला वास्तवता प्राप्त करून देण्यासाठी पात्रांना जिवंतपणा आणण्यासाठी कादंबरीकाराला विशिष्ट वातावरणाची निर्मिती करावी लागते.

४) निवेदन :-

कादंबरीला कथानक असते. कथानक सांगण्याची गरज असते. हे सांगणे म्हणजे निवेदन होय. कादंबरीकाराला जे काही सांगावयाचे आहे ते तो कोणत्याही पध्दतीने सांगत असतो. कथानक

आणि पात्र यांचा ताळमेळ घालण्यासाठी लेखक निवेदनपध्दतीचा स्वीकार करत असतो. लेखक किंवा कादंबरीतीलच एखादे पात्र निवेदकाची भूमिका पार पाडते. कथानकातील घटना-प्रसंगांना अनुसरून निवेदन करण्यासाठी प्रथमपुरुषी, तृतीयपुरुषी, पत्रात्मक, दैनंदिनी अशा पध्दतीचा वापर लेखक करतो. कादंबरीकाराला गरजेनुसार यासर्व पध्दतीचा वापर करावा लागतो. अन्यथा कथानकाला सादरीकरणाला एकसुरीपणा येऊन कथात्मकताच नष्ट होण्याचा संभव असतो. विशिष्ट निवेदानामुळे वाचकाला कादंबरीतील अनुभव वास्तवदर्शी, आपलेसा वाटतो. कथानक, पात्र, वातावरण यांची परिणामकारकता लक्षात घेऊनच विशिष्ट निवेदनपध्दती लेखक वापरतो. जेणेकरून कादंबरीतील आशयसुत्र उलगडण्यास मदत होते.

५) भाषा :-

मानवी जीवनात भाव-भावनांचे प्रकटीकरण करण्यासाठी विचार करण्यासाठी भाषेचा माध्यम म्हणून वापर केला जातो. प्रत्येक व्यक्तित्वानुसार, स्वभावानुसार भाषा बदलत असते. त्यामुळे कादंबरीलाही विशिष्टच भाषा असावी असा काही नियम नाही. मात्र कादंबरीत वापरल्या जाणा-या भाषेतून आवश्यक तो अर्थ प्रतीत व्हावा हा उद्देश महत्त्वाचा असतो. भाषा ही प्रवाही असल्यामुळे जाती-जमातीनुसार, भौगोलिक प्रदेशानुसार, काळानुसार ती विशिष्ट रूपात प्रकट होते. कादंबरी हा मोठा भाषिक आवाका असलेला वाङ्मय प्रकार आहे. त्यामुळे कादंबरीमध्ये भाषेला महत्त्वाचे स्थान आहे. कादंबरीतील कथानकाची गुंतागुंत, पात्रांचे संबंध, वातावरणाचा परिणाम व्यक्त करण्यासाठी भाषाच प्रभावी ठरते. कादंबरी ही ललित गद्य स्वरूपाची असल्यामुळे, कादंबरीचा वाचकवर्ग अधिक असल्यामुळे तिची भाषा साधी, सरळ, अर्थवाही वाचकाला प्रेमात पडायला लावणारी असावी जेणेकरून कादंबरीतील घटना वाचकाच्या डोळ्यासमोर उभे करण्याचे सामर्थ्य तिच्यामध्ये असावे. साधारणपणे प्रारंभीच्या काळातील, कादंबरीची भाषा कृत्रिम, बोजड, अलंकारिक, नाटकी अशा वैशिष्ट्याने युक्त होती. मात्र आधुनिक कादंबरीची भाषा वास्तवोन्मुख, सुटसुटीत, पात्रानुरूप कथानकाला न्याय देणारी अशी वाटते. यावरून कादंबरीच्या भाषेतून कथासूत्राला, पात्रचित्रणाला, वातावरणाला योग्य न्याय देता आला पाहिजे. यातून कादंबरीकाराच्या अनुभव समृद्धतेचे, दर्शन घडते आणि कादंबरीलाही जिवंतपणा प्राप्त होतो.

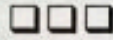
समारोप :-

कादंबरी हा आधुनिक साहित्य प्रकारापैकी एक ललित गद्यात्मक, कथनात्मक साहित्यप्रकार आहे, ज्याची कल्पना इंग्रजी आहे. इतर वाङ्मय प्रकाराच्या तुलनेत अधिक प्रवाहीवाङ्मय प्रकार म्हणून कादंबरीकडे पाहिले जाते. अनेक विचारवंतांनी आपल्या

व्याख्येतून कादंबरीला न्याय देण्याचा प्रयत्न केला. मानवी जीवनाची विशाल सामग्री घेऊन आकाराला आलेला कादंबरी हा वाङ्मय प्रकार कथानक, पात्रचित्रण, वातावरण, निवेदन, भाषा इत्यादी घटकांनी स्वरूप निश्चित करतो.

संदर्भ टिपा :-

- १) थ्रोडर मॅरिस झेड, उद्धृत, हस्तक उषा, कादंबरी वा.ल.कुलकर्णी गौरवग्रंथ, साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार पॉप्युलर प्रकाशन आणि मौजे प्रकाशन मुंबई, पृ.२५२.
- २) बापट प्र.वा., गोडबोले ना.वा. मराठी कादंबरी : तंत्र आणि विकास व्हीनस प्रकाशन पुणे, पृ.३१.
- ३) कुलकर्णी श्री.मा.उद्धृत खाडिलकर शुभदा मराठी कादंब-यांची रंगयात्रा, मानसन्मान प्रकाशन, पुणे, पृ.१७.
- ४) कॅथरीन लीव्हर, उद्धृत, दडकर जया व इतर (संपा.) वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश भटकळ फाउंडेशन, मुंबई, पृ.१७०.
- ५) भोसले द.ता. कथागौरव (संपादक डॉ.भास्कर शेळके, डॉ.बाळासाहेब गुंजाळ), प्रकाशक व्ही.एल.तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, पृ.१७.

साहित्य व समकालीन संदर्भ

प्रा. डॉ. मधुकर बैकरे

प्रतिष्ठान महाविद्यालय पैठण, ता. पैठण, जि. औरंगाबाद
लोकनेते मारुतराव घुले पाटील महाविद्यालय दहिगांव-ने,
ता. शेवगांव, जि. अहमदनगर

कोणतेही साहित्य हे त्या-त्या काळाचे अपत्य असते. प्रत्येक काळात आणि कालखंडात समाजाच्या स्थितीगतीत फरक पडत असतो. या स्थितीगतीशी समाज निगडित असतो. समाजाशी निगडित साहित्य असते. कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक, चरित्रे, आत्मचरित्रे, प्रवासवर्णने आदी ललित कलांच्या माध्यमातून त्या-त्या काळाचे प्रतिबिंब उमटत असते. साहित्यात पडलेल्या प्रतिबिंबातून त्यावेळच्या समाजाच्या गरजा, आवडी-निवडी लक्षात येतात. समाजाशिवाय साहित्याची निर्मिती होत नाही आणि साहित्याशिवाय समाज समृद्ध व संपन्न होऊ शकत नाही. समाजाच्या अधारेच साहित्य, कला, संगीत यांचा उद्गम व विकास होत असतो. साहित्य हे त्या-त्या समकालीन संदर्भांचे दर्शन घडवत असते. त्यामुळे साहित्य ही मानवी संस्कृतीच्या जडण-घडणीतील एक महत्वाची साधनसामुग्री ठरते.

आधुनिक कालखंडात १९२० नंतर मराठी ग्रामीण साहित्यात गांधीयुग अवतरले असल्याचे कथा, कादंबरी, नाटक, काव्य या वाङ्मय प्रकारातून दिसून येते. गांधीजींनी 'खेड्याकडे चला' चा नारा दिला व सर्व विचारवंत, समाजसुधारक, साहित्यिक ग्रामीण भागाकडे वळले व ग्रामीण जीवनाचा अनुभव घेऊन लेखनीतून मांडू लागले. यातूनच पुढे स्वातंत्र्य आंदोलन निर्माण करणारे साहित्य निर्माण होऊ लागले. पुढे दुसरे जागतिक महायुद्ध सुरु झाल्याचे व त्यातून झालेल्या मानवी सहाराचे चित्रण साहित्यात यायला सुरुवात झाली. बा.सी. मढेकरांची कविता हे त्याचे द्योतक आहे. भारताला स्वातंत्र्य मिळाले व शैक्षणिक वारे गावा-गावात जाऊन पोचले. ग्रामीण समाज शिकू लागला, सुशिक्षित होऊ लागला. यातून त्याला आत्मभान येत गेले व आपल्या समस्या व्यथा-वेदना साहित्यातून, लेखनीतून मांडू लागला. याचेच द्योतक म्हणून ग्रामीण साहित्य, दलित साहित्य, आदिवासी साहित्य, स्त्रीवादी साहित्य हे साहित्यप्रवाह उदयास आले.

'Innovative Methods to Improve English Language Skills for Beginner'

Mr. Ramdas Bhaurao Korde
Department of English
New Arts Commerce and Science
College Shevgaon
Email- ramsbkorde@gmail.com

Abstract:

Teaching English as a Second or Foreign Language has been challenging task in India. English is the most feared language in second language learning class. The rapid changes have been taking place in Science, Information Technology and Mass Communication. Student has been accessing needed information through high speed internet facilities but it must be reached till the downtrodden. The research has been done amply issues like English language Teaching, Needs, Scope, and Significance etc. The present paper focuses on the realistic situation of the teaching second language in India. This paper also examines the difficulties faced by the student. After applying such innovative methods teacher would be able to avoid monotonous teaching and create natural atmosphere in the class.

Key Words: EFL, ESL, ICT, Language Errors, Innovative Methods, Applications etc.

Introduction:

English has been used as native language in many European countries Like United Kingdom, Australia, New Zealand and American continents. British ruled over India for many decades. They have used English for administrative as well as educational purpose in India. Today it has been used as Global Language for many purposes like business, trade, official or education. English has been taught from LKG to PG level in India. I have been also teaching English in rural area. While doing general observation of the Under Graduate class in rural area students have been learning English since childhood. The students who have been selected English as special subject also could not use accurate language while writing or speaking. Teachers have been using various traditional methods to make simplify the language components. For improving primary skills like Listening, Speaking, Reading and Writing these innovative methods would be effective.

Objectives:

1. To introduce various innovative methods that would be helpful among the learners.
2. To improve basic language skills Like L.S.R.W.
3. To avoid common errors of spoken and written communication through mobile applications.

Needs of Innovative Teaching Methods:

It is true that '*Time and Tide wait for none*' according to this proverb there is a need to think on current situation. So teacher should bring new changes in teaching according to time and period, because new trends are emerging in Language teaching. If the teachers lack skill of teaching language, student would not be able to learn actual content. A good teacher can be a good friend, communicator, guide and a person with new ideas. To avoid errors while using language so there must be transparency in language teaching.

Various Methods of Language Teaching:

The teacher has been implementing number of methods of language teaching in the classroom. It can be categorised into two prominent parts such as Traditional methods and Innovative methods.

A) Few Traditional Methods:

1. **Lecture:** This is the most widely used in Indian classroom. It is also known as talk and chalk method and used up to the PG level. The content of each lecture hardly remembered; hence, student could not acquire it easily. So teacher should provide the examples from daily life.
2. **Grammar Translation:** While teaching English language skills teacher should translate the content into native language of the speaker. There is a possibility of making errors in spoken and written language. Every language has its own sentence structure. For example, while writing the sentence of Simple Present Tense the structure is *S+V-es+O* (*John speaks German*) whereas compared to the Native Speaker of Marathi language uses the structure of above tense as *S+O+V* (*विराट क्रिकेट खेळतो*). In rural area this method can be useful at the primary level. For native speakers both grammar methods of English and native language should be used in the class while analysing and teaching. When teacher would create free atmosphere in the class by using mother tongue student would enjoy the class.

B) Innovative Methods:

1. **ICT based Classroom:** This is the most effective method of language teaching. Audio visualisation creates an interest among the learners. Student easily acquire the content of the class.
2. **Google Classroom:** This is also an innovative method of establishing proper communication with learner. Teacher can upload files, audios and videos to teach any elements of the language. It is easy to connect via internet. Student can actively participate in this classroom. Students have the freedom of asking questions, queries and giving positive response to the teacher.
3. **Teaching Language through stories:** Reading is the best habit to learn new knowledge. Short story play a vital role in language teaching. Teacher can select any paragraph of the story to teach various aspects which are important to learn language. The depicted version of the story '*The last Leaf*' written by O Henry is available on YouTube. Teacher can suggest students to watch the story. After watching the story student can easily understand the dialogue, setting, characters and their way of speaking. Student can also get the proper idea about sentence structure, and the pronunciation. Student can take interest in such class. To learn new words and make them use in daily communication can be done by applying such method in the class.
4. **Various Mobile application:**
 - a. **You Tube:** It is worldwide used application by huge crowd of users. It is very interesting and useful to get innovative information about all discipline. While learning various language skills this mobile application would play very significant role. There are number of channels available. For getting accurate and useful knowledge about English language the channels like *B.B.C. Learning English, Easy English, Real English and Business English Pod* could be useful for learner.

- b. Duolingo:** It is very innovative application for common learners to improve English language. It can be accessed to learn about grammatical structures through provided tasks. It helps to increase the vocabulary. With the help of daily exercise students may overcome on regular errors of language. It would be helpful to develop written communication skills.
- c. Memrise:** It is vocabulary based application. It provides new words and their usage in different contexts. Student can easily understand the meaning, its form and usage according to situation and context. It would also helpful to learn actual pronunciation and phonetic transcription of the words.
- d. Language Tool:** It is an open source application for correcting grammar, pronunciation and style. While writing paragraph student makes a number of spelling mistakes. To understand the real word this application plays important role. Learner can easily get the accurate structure of the sentence. It would also be helpful to highlight some grammatical errors and the repetition of the words in the sentence.

Along with these, there are other mobile applications like Dictionaries, Thesaurus, Grammarly, ESL Robot, Talk English Standard, 100 Famous Stories. Etc. would help the learner to improve their language skills.

Conclusion:

It could be said that '*Practice makes man perfect*'. While teaching-learning language skills there is a need of regular usage in written and oral communication. Teacher must identify the needs of the learner to fulfil his/her desire. The innovative methods of teaching are useful for improving the basic language skills of the learner. By means of these methods the common errors in the use of language could be avoided.

References:

1. Crystal, David. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press. 2004. Print
2. Nagaraj, Geetha. *English Language Teaching, Approaches, Methods, Techniques* 2nd Edition. Hyderabad: Orient Blackswan. 1996. Print
3. Chirag, P. *Use of Multimedia Technology in Teaching and Learning Communication Skills*. 2003
4. Chaskar, Ashok, Jadhav, Arjun, Jain, R. S. and Pagare, Sanjay. ed. *Literary Landscapes: An Anthology of Prose and Poetry*. Hyderabad: Orient Blackswan. 2014. Print
5. Internet: www.google.com